

Konec druhé světové války a osvobození v Rožďalovicích

(dokončení z minulého čísla)

Pohled zpátky

Šest strašných let, ba můžeme říci sedm, protože doba nejistoty a Hitlerova běsnění začala již počátkem roku 1938, za námi. Křížová cesta národa, vedoucí téměř na Golgotu, byla zakončena slavným Vzkříšením!

Jak zapomínáme! Vpád Němců 15. března, opanování Prahy, Hitler na hradě českých králů, vykradení vlasti, tisíce vlaků vyváží od nás zbraně, střelivo, obilí, dobytek, dříví, němečtí treuhändři přejímají hospodářské a obchodní podniky, do škol se nasazují německé branné síly a naše děti musí do školy v Podolí, v Zámostí, v Košíku, v Žitovicích. Němčina se stává hlavním předmětem na školách, dějepis zmizel ze škol, v zeměpisu jen a jen učení o Říši. Firmy, plakáty, každé oznámení musí být dvojjazyčné, napřed ovšem němčina. I koncert Melantrichu v r. 1940 musil být oznámen dvojjazyčně, přednáška o české národní písni a texty zpívaných sborů musily býti přeloženy do němčiny.

Přichází totální nasazení, které odnesly ponejvíce děti ročníku 1924, práce na zákopech, všechno pracuje pro wehrmacht, jehož vítězství hlásala veliká písmena V – Viktoria, zdobící každé okno a dveře veřejných budov. Pracovní úřad byl snad nejvyšším úřadem státním.

Nikdo nebyl jist životem. Lidé byli zatýkáni pro nepatrné podezření z velezrady, pro poslech ciziny nebo udání často i českých lidí. To bolelo nejvíce: že se vyskytli tak podlí lidé, čeští lidé, kteří se stali národními jidaši a zrazovali často nejen z osobních, ovšem nečestných důvodů, ale i za německé peníze. Nejstrašnější byla heydrichiáda, tj. údobí po smrti Heydrichově, kdy Němci přímo běsnili, zatýkali a vraždili.

Dary potravin Praze

To vše bylo 9. května 1945 za námi, což divu, že na výzvu RNV nestačili jsme na radnici zapisovati dary potravin, jež lidé přinášeli o ránu jako dary osvobozené Praze. Dojalo mne, že i stařeny z chudobince přinášely své dary. Z Rožďalovic a ze Zámostí byl vypraven vagon potravin, skládající se ze 155 kusů, tj. ze 36 konví mléka po 25 litrech, z mnoha pytlů mouky, krupice, brambor, chleba, cukru, masa, tuků, 4 beden vajec aj.

Smutným disonančním akordem ve dnech plesání a radosti byl 10. května pohřeb nešťastného Váši Taraby. Zúčastnilo se ho mnoho lidí z místa i okolí a litovali sřečníkem nad hrobem, Jendou Rajmanem, ztráty mladého, nadějného života a snažili se zmírniti bolest rodičů a sourozenců.

A pak všechny naše touhy byly upjaty na důstojné uvítání bratří osvoboditelů Rusů, vítězné Rudé armády.

Příchod Rudé armády

Rožďalovice se zapestřily barvami státních československých vlajek a praporů a všichni jsme se těšili na příchod vítězné Rudé armády.

Přes silnici na náměstí byla postavena slavobrána s ruským nápisem: Аť žije Рудá армія!

V půlnoci z 10. na 11. května došla k nám zpráva, že se blíží Rusové od Sobotky. Po celou noc se šily v mnoha domácnostech náramkové československé trikolory a příchod bratří Rusů byl nedočkavě očekáván.

Dne 11. května v pátek ráno zorganizoval Sokol akci k srdečnému přivítání sovětských přátel. Od časného rána snášely se do radnice dary: pečivo, cukrovinky, uzeniny, ovocné šťávy, zkrátka každý hleděl dokázat, jak má naše ruské bratry rád a jak jsme jim vděční.

První dojmy

Rusové přibyli ten den po poledni nynější Ruskou ulicí od nádraží. Přijížděli nákladními i osobními auty, na tancích a brzy naplnili náměstí i ulice. Děvčata v národních a sokolských krojích podávala

milým hostům občerstvení, jež bylo s povděkem přijímáno. Po dlouhé době opět radostná nálada v městě.

Ruští vojáci brali sobě na auto děti a děvčata a projížděli se s nimi po městě. Na náměstí tančili vojáci s děvčaty za zvuků harmoniky. Četné amatérské fotografické snímky, jež jsou uloženy jako přílohy kroniky (Album „1945“), dokazují krásnou pohodu těch dní.

Každý dům i se zásobami byl milým hostům otevřen. Tak např. u Rajmanů se na týden úplně odstěhovali k Nechánským, protože jejich celým dům byl zaplněn ruskými vojíny: v poschodí bylo plukovní velitelství, v přízemí kuchyně, takže se tam celý den dveře netrhly.

I v malých domácnostech rádi ruské přátele vítali. Tak v mém skromném domě číslo 48 měl jsem pět ruských hostů, které jsem si přivedl, mezi nimi kapitána Pribylova, jenž jednal s poručíkem Petákem z Dětenic o předání munice v Kálku, na Tuchomi a v Prodašicích. Tři z nich spali v pokojíčku, dva na nákladním autě na dvoře. Zdrželi se 14 dní, v kuchyni vařili a cítili se u nás jako doma. Slibovali, že napíší, ale nedočkal jsem se.

První hosté byli Rudoarmějci maršála Rokossovského, které pak vystřídali příslušníci armády maršála Malinovského.

Vítání Rudé armády
(repro z knihy Jendy Rajmana Květen 1945 v Rožďalovicích, foto: Jiří Pour).

Konec druhé světové války a osvobození v Rožďalovicích

U Mitlačevských byla ruská vojenská tiskárna, odkud vedla zpravodajská linka do cukrovaru. Na lukách v Melantrichově ulici byla polní kuchyně, v níž se pekl chléb v podobě cihel.

Na lukách v Zámostí pásla se stáda koní a hovězího dobytka. Mléko vojáci buď rozdávali, nebo vyměňovali za různé věci. Majitelé luk těžko nesli, že jim byla zničena úroda sena, ale byli za to odškodněni bohatou otavou.

Připadalo mi, že ti naši hosté jsou veliké děti. S oblibou vypalovali večer světelné rakety a raketové pistole rozdávali dětem i dospělým. Cenu peněz neznali. Při porážkách dobytka odhazovali vnitřnosti, že jsou nepoživatelné. Za zlé jsme jim měli, že nešetřili vozidel, které neznalostí řízení často zničili. „Ničevó, je dost jiných!“ a motocykl nebo auto nechali ležet, kde havarovali.

S lidem se brzy sblížili a své domácí přímo nutili, aby s nimi jedli a pili. Útrapy několika válečných let způsobily, že mnozí z nich propadli alkoholu; docházelo časem k nemilým příhodám, jež prokurátor pak přísně trestal. Každou pozornost spláceli různými dárky. Oblíbené ruské jídlo byly bramborové koláčky, které na slanině nebo na másle dusili. Naše hospodyně říkaly, že to musí být dobré, když nešetřili nijak omastkem.

Ruská produkce na náměstí

Jednoho odpoledne k večeru uspořádal cestující vojenský umělecký soubor zajímavou a skutečně cennou produkci na náměstí se sborovými zpěvy, tanci, hudbou, akrobatičkou, samá vrcholná čísla. Konferenciérem byl Mikoláš Čapek.

Návrat dobrovolců

V ty dny se také konala na radnici taneční zábava, na níž již tančili vrátiší se důstojníci západní armády: kapitán Stanislav Kraus, dětmi milovaný odborný učitel zdejší školy, kapitán Josef Doubek, účetní A. V. Tichý, podporučík František Mlejnecký, bývalý strojník. S ruskou armádou se vrátil dobrovolce nadporučík Josef Vyhnanek, úředník velkostatku, jenž se svou chotí, poručíkem sovětské armády, zúčastnil se bojů u Dukly. Nevrátil se rožďalovický rodák Miloslav Stýblík, štábní rotmistr letectva, který zahynul v roce 1943 nad Biskajským zálivem.

Ruské hroby

Za ruského pobytu u nás konalo se několik ruských pohřbů následkem smrtelných úrazů na motorových vozidlech apod. Bratři Rudoarmějci byli pochováni na místním hřbitově na čestném místě. (Obrázky v Albu „1945“.)

Polní práce

Jaké nadšení panovalo v celém městě! Lidé postávali i ve všední dny na náměstí a v ulicích živě rokujíce. Práce v polích se tím ovšem značně omeškala. Soukromníci všecko dohonili, ale hůře bylo na velkostatku: řepy valem zarůstaly travou, a tak došlo k první dobrovolnické brigádě, čítající na 80 dělníků. Při veselé náladě okopala se hravě veliká výměra půdy, osázená cukrovkou, U studánky a na Židáku.

Odchod Rusů

Ruské oddíly odcházely jeden po druhém během měsíce; nejdéle se zdržel u Odlů vojenský prokurátor, který v Rožďalovicích ještě po nějakou dobu úřadoval.

Odevzdávání zbraní a jiných věcí po Rusech a po Němcích

Po odchodu Rudoarmějců vyzval MNV občanstvo, aby odevzdávali věci po Němcích i po Rusech, nebo které snad tito svým hostitelům darovali. A tak se odevzdávaly zbraně a jiné věci. Jen raketových pistolí bylo, tuším, málo odevzdáno, protože ještě dlouho po odchodu Rudé armády večer co večer byly příčinou slavnostních iluminací v městě i v širokém okolí.

Odsun německých jeptišek

Hned po odchodu Rusů dělal jsem tlučmočnicka v řádovém chorobinci, kde bylo 5 jeptišek německého původu z Pruského Slezska a z Rakous. Byl s nimi sepsán protokol a jeptišky se odstěhovaly do svých domovů.

Zboření zábran

V lesích se konaly prohlídky, aby byly vyčištěny od všeho nebezpečí, bomb, granátů apod.

Nový předseda MNV

Již po několika dnech svého předsednictví v MNV vzdal se úřadu Pavel Kafka st. a předsedou se stal jeho náměstek Josef Čapek. Členy rady MNV byli: František Bouška, Jan Drnec, Jaroslav Konopka, Ant. Šustr, Rud. Valeš a Karel Vecko.

Správcové majetků kolaborantů

První schůze rady se konala 29. května 1945, v níž byli ustanoveni správci majetků zajištěných osob, podezřelých z kolaborantství a podniku Stanislava Vonky. Stali se jimi řídící učitel Josef Horák a účetní Vlad. Matoušů.

Národní správa v Báňské a hutní společnosti

V Báňské a hutní společnosti byla zřízena národní správa: předseda Pavel Kadlec, členové: František Nechánský [z] č. 10, František Špína, Jan Pražák a Emil Láska.

Nová správa v cukrovaru

Již 12. května 1945 byl pověřen Karel Židek správou cukrovaru v Rožďalovicích, a to nařízením státní rady Českého průmyslu cukrovarnického.

Ruská ulice

Švehlova ulice byla přejmenována na Ruskou ulici.

Zpravodaj pro „Besedu“

Ve schůzi rady dne 13. června 1945 bylo usneseno, aby zprávy z Rožďalovic podával časopisu „Beseda“ v Semilech řídící učitel Josef Horák.

Oslava začátku války SSSR s Německem

22. června 1945 konala se v Rožďalovicích oslava začátku války SSSR s Německem: průvod spolků a občanstva městem s hudbou, pak promluva před radnicí.

Husova ulice

Husova oslava konala se 5. července 1945. Slavnostním řečníkem byl čsl. farář Rudolf Slavík, jehož promluvou cítili se někteří katolíci dotčeni.

Vichřice

V den rožďalovické pouti 20. července rozzuřila se k večeru od západu hrozná vichřice, jaké nepamatují ani nejstarší lidé v místě. Zporážela obilní panáky, na polích rozmetala snopy, takže ječmenné snopy se ocitly v řece a ve vrcholcích stromů v lese, zurážela koruny stromů, vyvrátila šedesátileté topoly na Saskově louce před cukrovarem a na Holi, porazila prastarou lípu v Panské zahradě a staletý kaštan u Brokofovy svatojanské sochy. Na náměstí, jež bylo přeplněno poutními atrakcemi, byla v malé chvíli strašná spoušť: plachty zutrhány, stany zporáženy, ve věžních hodinách na radnici ocitla se figurka ze střešnice, jejich skleněné ciferníky zničeny, se střež servána krytina, všude spoušť. Na obilné úrodě byla dle úsudku znalců škoda až 25 %.

Sbírka

Sbírka pro vězněné a internované vynesla v Rožďalovicích 65.000 Kčs.

(red)